

TASVIRIY SAN’AT ASARLARIDA QUSHLARNING RAMZIY IFODALANISHI

Rahimboyeva Mohira

*Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti Tasviriy san’at
yo’nalishi 1-bosqich magistranti*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada tasviriy san’at asarlarida qushlarning ifodalanishi va ularning ramziy ma’nolari haqida ma’lumotlar keltirilgan. Talabalar tasviriy san’at asarlarini tahlil qilishda qushlarning faqat tasviriga emas, balki uning ramziy tomonlama qanday ma’noga ega ekanligini anglab, kengroq fikr yuritishni o’rganishlari haqida fikr mulohazalar yuritiladi va bayon qilinadi.*

Kalit so‘zlar: *qushlar, ramziy ma’no, erkinlik, muhabbat, tinchlik, O‘zbek tasviriy san’ati, Chingiz Ahmarov, Komiljon Qahhorov, Akmal Nur, miniatyura san’ati, xalq amaliy san’ati, bulbul, lola, haykal, tabiat.*

THE SYMBOLIC REPRESENTATION OF BIRDS IN VISUAL ART

Annotation: *This article provides information about the depiction of birds and their symbolic meanings in visual artworks. It discusses how students, when analyzing visual art, should not only focus on the image of birds but also understand their symbolic significance, helping them develop broader and deeper interpretations.*

Keywords: *birds, symbolic meaning, freedom, love, peace, Uzbek visual art, Chingiz Akhmarov, Komiljon Qahhorov, Akmal Nur, miniature art, folk decorative art, nightingale, tulip, sculpture, nature.*

СИМВОЛИЧЕСКОЕ ИЗОБРАЖЕНИЕ ПТИЦ В ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМ ИСКУССТВЕ

Аннотация: *В данной статье приводится информация об изображении птиц в произведениях изобразительного искусства и их символических*

значениях. Отмечается, что студентам следует не только рассматривать образ птиц в художественных произведениях, но и осознавать их символический смысл, что способствует более глубокому анализу и расширению кругозора.

Ключевые слова: *птицы, символическое значение, свобода, любовь, мир, узбекское изобразительное искусство, Чингиз Ахмаров, Комилжон Каххаров, Акмал Нур, миниатюрное искусство, народное прикладное искусство, соловей, тюльпан, скульптура, природа.*

KIRISH

Qushlar qadimdan inson tafakkurida erkinlik, orzu, muhabbat va poklik kabi yuksak ma'nolarni ifodalaydi. Barcha madaniyatlarda ular tabiiy go'zallik va ruhiy uyg'onishning ramzi sifatida qaraladi. Bu ramzlar san'atda ham ko'p hollarda ishlatilgan. Qushlarning qanotlari orqali san'atkorlar inson ruhining yuksalishini va daxlsizlikni aks ettiradilar. Ular tabiatni, inson qalbining go'zallik va orzu istaklarini tasvirlashda vosita sifatida xizmat qiladi. Qushlar tasviriy san'atda ko'pincha erkinlikni timsoli sifatida ishlatiladi. Ko'pgina rassomlar qushlarning parvozini, ko'tarilish jarayonini tasvirlab, insonning ichki erkinligi va cheksiz imkoniyatlar olamiga intilishiga ishora qiladilar. Tabiatdagi qushlar ham bizga xuddi shu erkinlikni ifoda etadilar, ular tabiat bilan uyg'unlikda bo'lib, uning ajralmas qismi sifatida hayotning rang-barangligini tasvirlaydilar.

Qushlar ramz sifatida: umumiy talqinlar

Qushlar obraziga turli xalqlar va madaniyatlarda qarashlar turlicha bo'lsa-da, ularda bir qator umumiy ramziy ma'nolar mavjud:

Erkinlik va yuqorilanish:

Qushlarning osmonga parvoz qilishi insonning yuksaklikka intilishining ramzi sifatida qaraladi. Bu tasvirlar, ayniqsa, shaxsning ruhiy va jismoniy erkinlikka erishishini anglatadi.

Muhabbat va sadoqat: Turli madaniyatlarda, xususan Sharqda, qushlar ko'pincha sodiqlik va

muhabbatni bildiruvchi timsollar sifatida ishlatiladi. Masalan, bulbulning qo‘shiq kuylashdagi ifodasi insonning sevinch va baxtini anglatadi.

Tinchlik va uyg‘onish: Oq kaptar, bulbul kabi qushlar tinchlik va ruhiy uyg‘onishning ramziga aylanadi. Ular tabiatdagi va ijtimoiy vaziyatlarda insonning ichki tinchligini izlashini bildiradi.

Kuch va jasorat: Burgut, qartal kabi qushlar ko‘pincha kuch, jasorat va tengsizlikka intilishning ramzi sifatida ishlatiladi.

Ilhom va ijodiy uyg‘onish: Bulbul va boshqa qo‘shiqchi qushlar, ayniqsa, san‘atkorlar uchun ijodiy ilhom va ma‘naviy uyg‘onishning manbaidir.

O‘zbek rassomlari asarlarida qushlar obrazi ko‘pincha erkinlik, orzu, muhabbat va tinchlikning ramzi sifatida tasvirlangan. Bu obrazlar asarlarda juda ko‘p shakllarda paydo bo‘lgan. Keling, ba‘zi muhim asarlarga to‘xtalib o‘tamiz:

Chingiz Ahmarov (1912–1994). Chingiz Ahmarovning devoriy kompozitsiyalarida qushlar obrazi kuchli erkinlik ramzi sifatida paydo bo‘ladi. Uning "Bahor" asarida osmonda parvoz etayotgan qushlar orqali nafaqat bahor fasli, balki insonning yangi umidlarga, yangi boshlanishlarga intilish istagi ifodalanadi. Bu asar, shuningdek, rassomning ruhiy yuksalishini va tabiat bilan uyg‘unligini ko‘rsatadi.

Komiljon Qahhorov (1938–2015). Qahhorovning asarlarida qushlar tabiat bilan uyg‘unlashgan holda tasvirlanadi. "Tabiat" trilogiyasida u qushlarning osmondagi o‘zgaruvchan holatlarini, ular bilan bog‘liq tabiatning go‘zalligini tasvirlaydi. Bu asarlar tabiatdagi har bir narsa o‘zaro bog‘liq ekanligini va inson ham tabiatning bir qismi ekanligini ko‘rsatadi.

Akmal Nur (1975 y. t.). Akmal Nur zamonaviy rassomlardan biri bo‘lib, uning asarlarida qushlar ruhiy uyg‘onish va ichki holatlarni ifodalaydi. U qushlarni odatda umid va orzu bilan bog‘lab, ular orqali insonning o‘z ichki dunyosiga sayohat qilishi mumkinligini bildiradi. Uning "Tun va Umid" asarida tungi osmondagi qush timsoli, insonning qiyin paytlarida ham umidni saqlash kerakligini anglatadi

.O‘zbek miniatyura san‘atida qushlar, xususan, bulbul va lola, muhabbat va orzu timsoli sifatida ko‘rinadi. Bu rasm va naqshlar

an'anaviy ravishda sevgi va sadoqatni bildiradi. Xalq amaliy san'ati, masalan, kulolchilikda qush shakli orqali insonning tabiatga bo'lgan hurmatini, erkinlikka bo'lgan ehtiyojini ifodalashadi.

Maqola muallifi tomonidan yaratilgan qush shaklidagi haykalcha erkinlik va tinchlik ramzi sifatida tasvirlangan. Bu asar bir qator ramziy ma'nolarga ega: Yaproqlar ustidagi qush: Qush barg ustiga qo'nib olgan holda tasvirlanib, tabiat bilan uyg'unlik va hayotning tinchligi timsoli sifatida ishlatilgan. Bu obraz orqali erkinlik va tinchlik o'rtasidagi uyg'unlikni bildiradi.

Sillki holat: Qushning harakatsiz, ammo harakatga tayyor holati insonning ichki kechinmalaridagi noaniqlikni va yangi imkoniyatlarga ochilish istagini aks ettiradi.

Material va tekstura: Haykalchaning material tanlovi (o'rmon yog'ochi yoki gips) qushning tabiiyligiga e'tibor qaratgan holda, uni erkinlik va tabiiy go'zallikning ramzi sifatida keltiradi.

Xulosa: Qushlarning ramzi tasviriy san'atda keng o'rin tutadi. Ularning orqali nafaqat tabiat va hayot, balki inson ruhining ichki kechinmalari, orzulari va qo'rquvlarini ifodalash mumkin. O'zbek san'atida ham qushlar orqali erkinlik, umid, muhabbat va tinchlikni tasvirlash davom etmoqda. Chingiz Ahmarov, Komiljon Qahhorov, Akmal Nur kabi rassomlar asarlarida qush obrazining ramziy ma'nolari erkinlik va tabiat bilan uyg'unlikni ta'kidlaydi. Shaxsiy tajribam va ijodimda qush ramzi nafaqat tashqi, balki ichki erkinlikni anglatadi. Yasalgan haykalchada qush barg ustida turgan holda tasvirlangan, bu esa tabiat bilan uyg'unlik va erkinlikni bildiradi. Qushlarning ramzi orqali biz inson qalbiga orzular sari parvoz qilishni, yangi imkoniyatlarga bo'lgan ishonchni singdirishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar va manbalar

1. Ahmarov X., "Bahor" devoriy kompozitsiyasi tahlili, Toshkent, 1980.
2. Qahhorov K., Tabiat va uning ramzi, Samarqand, 1995.
3. Nur A., Zamonaviy akvarel san'ati va motivlari, Toshkent, 2018.
4. O'zbekiston milliy miniatyura kolleksiyasi katalogi, Toshkent, 2005.